

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

Author(s): Wickström, Jarkko; Maasilta, Mari
Title: Maahanmuutto ja vaalit televisiojulkisuudessa
Main work: Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit
Editor(s): Maasilta, Mari
Year: 2012
Pages: 136-158
ISBN: 978-951-44-8776-7
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Media and communications
School /Other Unit: School of Communication, Media and Theatre
Item Type: Article in Compiled Work

URN: URN:NBN:fi:uta-201206281018

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

MAAHANMUUTTO JA VAALIT TELEVISIOJULKISUUDESSA

Jarkko Wickström ja Mari Maasilta

Television vaaliohjelmat ovat institutionalisoitunut tapa valmistautua vaaleihin ja äänestämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Vaikka vaaliväittelyitä ei itse katsoisikaan, sanoma- ja iltapäivälehdet sekä kahvipöytäkeskustelut välittävät tietoa siitä, mitä keskusteluissa tapahtuu. Vaaliohjelmien lisäksi maahanmuuttoon liittyviä aiheita käsitellään vaaleja edeltävänä aikana lukuisissa uutis- ja ajankohtaisohjelmissa. Myös ne ovat osaltaan vaikuttamassa siihen, minkälaisen kuvan äänestäjä tästä politiikan osa-alueesta muodostaa ja minkälaisiin kysymyksiin hän poliitikoilta odottaa kannanottoja.

Tässä luvussa keskitymme sekä television neljällä päätelevisio-kanavalla esitettyihin maahanmuuttoon liittyviin uutisiin ja ajankohtaisohjelmiin että television vaalikeskustelujen maahanmuuttoa käsitteleviin osuuksiin. Aineistoa analysoidessamme kartoitimme aluksi maahanmuuttoon liittyviä aiheita ja keskeisiä teemoja sekä aineiston määrää. Selvitimme lisäksi sitä, minkälaisten aiheiden yhteydessä ja millä tavoin eri puolueet maahanmuuttojulkisuudessa esiintyvät ja

minkälaisen roolin toimittajat poliittisten vaalikeskustelujen ohjailijoina ja ”valvojina” ottavat.

Paitsi määrällisesti ja temaattisesti tarkastelimme uutisista ja ajankohtaisohjelmista koostuvaa osaa aineistostamme myös Veikko Pietilän (1995b) viitoittamaan tapaan kulttuurisina teksteinä, jotka eivät vain välitä informaatiota, vaan myös synnyttävät uusia kulttuurisia merkityksiä. Selvitimme sitä, *miten* tutkittavaksi valitut uutis- ja ajankohtaisjutut rakentavat merkityksiä ja *mitä* uusia merkityksiä ne tällöin tulevat synnyttäneeksi. Elokuvatutkijoiden tapaan kiinnitimme huomiota esimerkiksi sanan ja kuvan vuorovaikutukseen sekä dialogin, kohtausten ja otosten leikkaukseen, joiden avulla voidaan synnyttää monitulkintaisuutta. Olimme siis kiinnostuneita tekstin monitulkintaisuudesta eli sekä tekstien denotatiivisista että konnotatiivisista merkityksistä. Denotatiivisia eli perusmerkityksiä teksteistä voidaan lukea ilman erityistä tulkintaa, kun taas konnotaatioiden tulkitseminen vaatii erityistä tulkintakykyä, joka on sekä kulttuuri- että kontekstisidonnaista. (Pietilä 1995b, 12–15; Fiske 1992.) Tämä tulkintatapa ottaa mielestämme huomioon sen, että ihmiset katsovat uutisia ja ajankohtaisohjelmia erilaisista perspektiiveistä ja katsojapositioista, mikä vaikuttaa siihen, miten he uutisia tulkitsevat.

Maahanmuuttoon liittyvät aiheet televisio-ohjelmissa

Marraskuun 2010 ja huhtikuun 2011 välisenä aikana neljällä televisio-kanavalla esitettiin yhteensä 318 tuntia uutis- ja ajankohtaisohjelmia mukaan lukien kaikkien kanavien vaaliväittelyt ja YLE:n ja MTV3:n eduskuntavaali-illan lähetykset¹. Näistä maahanmuuttoa koskevia uutisia, reportaaseja tai aiheeseen liittyvää keskustelua oli yhteensä 11 tuntia 3 minuuttia. Keskimäärin maahanmuuttoon liittyviä aiheita käsiteltiin siis vajaa neljä minuuttia päivässä. Juttumäärittäin laskettuna

1. Tutkimusaineisto esitellään aineistoliitteessä 1.

maahanmuuttoon liittyviä juttuja eli uutissähkeitä, reportaaseja tai haastatteluja ja keskusteluja esitettiin puolen vuoden aikana yhteensä 182 kappaletta (Taulukko 1.). Uutisointi ja keskustelut painottuivat seurantajakson loppupäähän eli maalís-huhtikuulle, jolloin juttuja kertyi noin puolet kokonaismäärästä eli 94 juttua. Tämä selittyy sillä, että maaliskuun lopussa ja huhtikuun alussa lähetettiin vaaliohjelmät, joissa maahanmuuttoon liittyvät teemat olivat poikkeuksetta esillä.

Taulukko 1. Television maahanmuuttoon liittyvät jutut marraskuun 2010 alusta huhtikuun 2011 loppuun. Havaintoyksikkönä on yksittäinen uutinen, reportaasi tai haastattelu. Vaaliohjelmissa luku tarkoittaa sitä, kuinka monessa vaaliohjelmassa maahanmuutto oli keskustelunaiheena tai kysymysten kohteena.

	Uutiset	Ajankohtais-ohjelmat	Vaali-ohjelmat	Yhteensä	Ohjelmiin käytetty aika
Marraskuu	28	6	-	34	2 t 33 min
Joulukuu	9	6 ¹	-	15	1 t 26 min
Tammikuu	13	3	-	16	48 min
Helmikuu	19	4	-	23	55 min
Maaliskuu	15	9	9	33	2 t 07 min
Huhtikuu	32	16	13	61	3 t 16 min
Yhteensä	116	44	22	182	11 t 03 min

1. Ajankohtaisen kakkosen vuosikatsauksessa 28.12.2010 esitetään peräkkäin kahdeksan maahanmuuttoon liittyvää reportaasia. Ne on taulukossa laskettu yhdeksi kokonaisuudeksi, koska kyseessä on maahanmuuttoon keskittyvä teemalähetys.

Onko juttuja paljon vai vähän, on jokseenkin vaikea arvioida, koska käytettävissä ei ole vertailuaineistoa muiden aiheiden käsittelystä vaaleja edeltävältä ajanjaksolta. Silmämääräisesti arvioiden voidaan kuitenkin todeta, että maahanmuuttoon liittyvät aiheet näkyivät televisiossa ainakin enemmän kuin ennen edellisiä eduskuntavaaleja, jolloin aiheen käsittely oli jokseenkin huomaamatonta.

Seurantajakson näkyvimpiä aiheita olivat *maahanmuuttovastaisuuden, rasismien ja vihapuheen² lisääntyminen* Suomessa ja muissa Euroopan maissa, *maahanmuuttopolitiikka* yleensä, *romanien asettuminen Helsinkiin* ja *työperäiseen maahanmuuttoon liittyvät kysymykset*. Suomessa maahanmuuttovastaisuuden lisääntyminen kytkettiin yleensä perussuomalaisten kannatuksen kasvuun. Myös maahanmuuttopolitiikan muutoksia ja kritiikkiä käsiteltiin usein yhteydessä perussuomalaisiin. Helsinkiin asettuneita romaneita käsiteltiin runsaasti erityisesti seurantajakson alkupuolella. Melko näkyvästi olivat esillä myös työperäiseen maahanmuuttoon liittyvät kysymykset, mutta aihetta käsiteltiin pääasiassa harmaan työvoiman yhteydessä. Maahanmuuttajien kotoutumista ja kotouttamisen kustannuksia käsiteltiin jonkin verran, mutta käsittely oli melko pintapuolista. Esimerkiksi kotoutumisen käytännön järjestelyistä puhuttiin hyvin vähän ja siihen liittyvistä poliittisista päätöksistäkin vain muutamia kertoja. Käsittelemme seuraavassa kutakin näistä teemoista omina alalukuinaan.

Vihapuheen lisääntyminen yhdistyy perussuomalaisiin

Vihapuheeseen ja viharikoksiin liittyvät aiheet olivat television ohjelmavirran yksi näkyvimpiä aiheita koko seurantajakson ajan. Aiheen käsittelyyn liittyivät myös uutiset yleisen ilmapiirin kiristymisestä ja oikeistopopulismien noususta sekä Suomessa että muualla Euroopassa. Suomen ja Euroopan tapahtumat yhdistettiin toisiinsa yleensä toimittajan juonnoissa, vaikka juttu itsessään käsitteli vain joko tapahtumia Suomessa tai jossain muussa Euroopan maassa.

2. Vihapuheella tarkoitetaan lainsäädännössä yleensä tiettyjä vähemmistöryhmiä leimaavaa ja halventavaa puhetta, joka törkeässä tekemuodossaan yllyttää väkivaltaan kyseisiä ryhmiä kohtaan. Vihapuhetta on julkisuudessa kuitenkin käytetty laajemmassa merkityksessä tarkoittamassa kaikkea sellaista vihaista tai aggressiivista puhetta, jossa suhtaudutaan jollain tavoin kielteisesti tai kriittisesti johonkin ryhmään tai yksittäiseen henkilöön. Vaikka lainsäädäntöä on vihapuheen osalta äskettäin tarkennettu, ei vihapuhetta ole helppoa määritellä yksiselitteisesti.

Suomessa vihapuheen yleistyminen yhdistettiin koko seuranta-jakson ajan perussuomalaisten kannatuksen nousuun, mutta erityisen selvästi vihapuheet ja perussuomalaiset liitettiin toisiinsa varsinaisissa vaaliohjelmassa. Aihetta toivat esiin perussuomalaisten vastustajina profiloituneet vihreät ja Vasemmistoliiton edustajat. Vihreiden kansanedustajaehdokas Kimmo Helistö syytti perussuomalaisia ja heidän kannattajiaan rasismista jo tammikuun A-studiossa³. Vaalien jälkeen aiheeseen palasi kansanedustajaksi valittu Jani Toivola, joka kertoi nähneensä ja kuulleen perussuomalaisilta ehdokkailta selkeästi syrjiviä, asenteellisia ja jopa rasistisia vivahteita omaavia maahanmuuttoaiheisia lausuntoja.⁴ Osasyllisinä vihapuheen lisääntymiseen pidettiin myös suuria puolueita, jotka olivat myötäilleet perussuomalaisten maahanmuuttajapuheita. Tätä mieltä olivat esimerkiksi Vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki MTV3:n puheenjohtajatentissä⁵ ja A-studiossa haastateltu Helsingin yliopiston valtio-opin professori Jan Sundberg⁶.

Toisaalta perussuomalaisten yhteys rasismiin ja vihapuheen lisääntymiseen myös kiistettiin sekä perussuomalaisten että tutkijoiden suulla. Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuskeskuksen johtaja Ismo Björn vastasi marraskuussa Ajankohtaisen kakkosen toimittajan kysymykseen ”Onko rasismiin, viharikosten ja perussuomalaisten suosiolla yhteyttä?”, että vaikka perussuomalaisten äänestäjien joukossa on samoja henkilöitä, jotka syyllistyvät rasistisiin rikoksiin, hän ei yhdistäisi rasististen rikosten nousua ja perussuomalaisten kannatuksen kasvua.⁷ Aihetta sivusi myös Taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö Juho Rahkonen, joka marraskuussa lähetetyssä MTV3:n 45 minuuttia -ohjelmassa arvioi perussuomalaisten kannatuksen juurien olevan muualla kuin äärioikeistolaisuudessa. Tämän vuoksi hänen mielestään perussuomalaisten nousu ei voi antaa kovin paljon tilaa ääriliikkeille⁸. Molemmissa

3. YLE TV1 A-studio 26.1.2011 klo 21.05

4. YLE TV2 Ajankohtainen kakkonen 19.4.2011 klo 21.00

5. MTV 3 Puheenjohtajatentti 13.4.2011 klo 19.10

6. YLE TV1 A-studio 13.4.2011 klo 21.05

7. YLE TV2 Ajankohtainen kakkonen 16.11.2010 klo 21.00

8. MTV3 45 minuuttia 3.11.2010 klo 20.00

jutuissa haastattelut on toimitettu niin tiiviisti, että katsoja jäi kaipaamaan tutkijoiden perusteluita vastauksiinsa, mutta sitä ei kuitenkaan seurannut, vaan aiheessa siirryttiin välittömästi eteenpäin. Myös Soini itse kiisti vaalien jälkeen tuoltuneena ruotsalaismedian syytökset, että perussuomalaiset olisi ääripuolue. Soinin mukaan Suomesta ei löydy yhtäkään kansanedustajaa, jonka mielestä hän olisi rasisti⁹.

Vaaliohjelmissa näkyi myös perussuomalaisten myötäilyä. Esimerkiksi Kokoomuksen Jyrki Katainen kiitteli Suuressa vaalitentissä perussuomalaisia ”avoimen maahanmuuttokeskustelun” aikaansaamisesta,¹⁰ ja vaalien jälkeen sekä Kokoomuksen Jarmo Virmavirta että SDP:n Lasse Lehtinen kiittelivät avoimen keskusteluilmapiiriin syntyä perussuomalaisten voiton ansiosta. Lasse Lehtinen myös arvioi, että Suomella on nyt ”otollinen aika tehdä Euroopan esimerkillisin maahanmuuttolainsäädäntö, sellainen, joka tyydyttää suurinta osaa suomalaisista”.¹¹ Myös näissä ohjelmissa täsmentämättä jää, mitä ”avoimella keskustelulla” tarkkaan ottaen tarkoitetaan ja minkälainen lainsäädäntö suomalaisia haastateltavien mielestä tyydyttäisi.

Ulkomaan uutisista ja ajankohtaisaiheista otimme tutkimukseen mukaan vain sellaiset aineistot, joiden tulkitsimme liittyvän Suomen maahanmuuttopoliittiseen keskusteluun. Tällaisia olivat muun muassa uutiset ja reportaasit Englannista, Saksasta, Tanskasta ja Ruotsista, joissa tuotiin esiin yhteiskunnan monikulttuuristumiseen liittyviä ongelmia. Näkyvästi käsiteltiin esimerkiksi marraskuussa Saksan liittokansleri Angela Merkelin puhetta, jonka mukaan monikulttuurisuus on Saksassa epäonnistunut ja maahanmuutosta maksetaan nyt ankaraa hintaa¹². Ulkomaiden tapahtumia käsittelevissä jutuissa kauhisteltiin oikeistopopulististen puolueiden aikaansaannoksia eri Euroopan maissa. Juttujen sävy oli vakava ja oikeistopopulismien nousua esiteltiin niissä ikään kuin varoittavana esimerkkinä suomalaisille äänestäjille. Kuten tämän kirjan muissa luvuissa tulee esiin, juuri edellä mainitunkaltaiset

9. MTV3 Uutiset 19.4.2011 klo 22.00

10. YLE TV1 Suuri vaalitentti 14.4.2011 klo 21.05

11. YLE TV2 Ajankohtainen kakkonen 19.4.2011 klo 21.00

12. YLE TV 2 Ajankohtainen kakkonen 16.11.2010

ulkomaanuutiset ovat niitä, jotka verkkokeskusteluissa nostetaan esiin esimerkkeinä maahanmuuton aiheuttamista ongelmista ja tulevaisuuteen liittyvistä uhkakuvista.

Perussuomalaisten maahanmuuttopolitiikka

Perussuomalaisten ja maahanmuuttoteeman yhdistäminen tapahtui televisiossa yhtäältä toimittajien aloitteesta, toisaalta perussuomalaisten ehdokkaat itse nostivat aihetta esiin, vaikka siitä ei olisi erityisesti kysyttykään. Toimittajien näkökulman valintaa voidaan perustella sillä, että juuri suhtautuminen maahanmuuttoon EU-vastaisuuden ohella erotti perussuomalaiset muista puolueista. Lisäksi yksi puolueen näkyvimmistä hahmoista, Jussi Halla-aho, on koko poliittisen uransa ajan profiloitunut maahanmuuton rajoittamisen puolestapuhujana, ja suuri joukko perussuomalaisten äänestäjistä koostuu hänen kanssaan samanmielisistä äänestäjistä. Toisaalta vuoden 2011 eduskuntavaaleissa Perussuomalaisten kannanotot lähes kaikkiin mahdollisiin aiheisiin kiinnostivat mediaa, koska puolueen katsottiin edustavan vaaleissa luvatua muutosta ja uusia avauksia kun muut puolueet ovat muuttuneet entistä samankaltaisemmiksi (vrt. Kantola 2011, 133).

Perussuomalaisten oma aktiivisuus maahanmuuttokysymyksissä tuli esiin vaaliohjelmissa. Timo Soini oli ainut eduskuntapuolueiden puheenjohtaja, joka nosti oma-aloitteisesti maahanmuuton kustannukset esiin yhtenä säästökohteena puhuttaessa leikkauslistoista ja menovähennyksistä valtion budjettiin. Samaa ehdotusta toistivat muut perussuomalaisten kansanedustajaehdokkaat, tosin täsmentämättä, miltä budjetin momenteilta maahanmuuton kustannuksista tosiasiallisesti leikattaisiin. Toimittajiin vastaus näytti uppoavan melko hyvin, sillä tarkennusta ehdotuksen käytännön toteutukseen pyydettiin ainoastaan kerran. Muuten Soinin esittämää leikkauskohdetta ei kyseenalaistettu. Huomenta Suomen puheenjohtaja-aamussa esitetyn

tarkentavan kysymyksen Soini kiersi vastaamalla vain, että ”Kyllähän se onnistuu”¹³. Hän selvitti asian tekniseltä kannalta siten, että kaikki valtion menot ovat budjetoituja ja jos rahoja ei maahanmuuttoon liittyviin kuluihin osoiteta, niin silloin niitä ei siihen tarkoitukseen mene. Vahvistuksena tekniselle ja populistiselle selitysmallilleen hän vielä korosti, että leikkauksia ei ole kielletty laissa. Toinen esimerkki perussuomalaisten tavasta nostaa esiin maahanmuuttopolitiikkaan liittyviä esityksiään löytyy YLE:n uutisista, jossa käsiteltiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen perusturvaraporttia.¹⁴ Raportin mukaan asumiskulut vievät perusturvan varassa elävien tuloista leijonanosan. Kun puolueilta kysyttiin, miten ne helpottaisivat perusturvan varassa elävien suomalaisten asumismenoja, perussuomaisten mukaan ”yksi keino on sekin, ettei maahanmuuttajia asutettaisi kasvukeskuksiin”. Uutisessa ei kuitenkaan syvennytty ehdotuksen logiikkaan, joten vastaus jäi melko selittämättömäksi heitoksi.

Perussuomalaisten lisäksi myös kristillisdemokraatit olivat valmiita leikkaamaan maahanmuuttajilta valtion talousvajeen korjaamiseksi. Tämä tuli esiin TV1:n iltauutisissa¹⁵, joissa grafiikan avulla esiteltiin puolueiden kantoja budjettileikkauksiin. Sen enempiä kristillisdemokraatit kuin toimittajat eivät kuitenkaan palanneet aiheeseen muussa tutkimusaineistossamme.

Edellä kerrotuista esimerkeistä huolimatta toimittajia ei voi syyttää perussuomalaisten myötäilystä. Pikemminkin voisi sanoa, että haastaja-asemansa takia perussuomalaisiin kohdistui muita puolueita enemmän painostusta. Vaalikeskusteluissa toimittajat tarttuivat keskustelijoiden koviin väitteisiin ja pyysivät perusteluja tai jopa väittivät vastaan. Esimerkiksi Kike Elomaa, penättiin perusteluja, kun hän väitti A-talkissa¹⁶, että liian suuri osa maahanmuuttajista tulee Suomeen sosiaalisin perustein. Juontajan kysyessä tiedon lähdeä Elomaa perusteli väittämänsä sillä, että ”niitä listoja on näkynyt kyllä ympäriinsä”

13. MTV3 Huomenta Suomi Puheenjohtaja-aamu 25.3.2011 klo 7.40

14. YLE TV1 Uutiset 21.3.2011 klo 20.30.

15. YLE TV1 A-studio 12.12.2010 klo 20.30

16. YLE TV1 A-talk 3.3.2011 klo 21.05

ja että ilmiö näkyy esimerkiksi Turun kahviloissa, ”jotka ovat täynnä ulkolaisia istumassa, jotka eivät tee työtä.” Tähän selitykseen toimittaja Susanna Päivärinta ei enää tarttunut, vaan käänsi kysymyksen muille keskustelijoille.

Romanit ovat koko Euroopan asia

Romanikerjäläiset saivat paljon huomiota valtakunnallisilla tv-kanavilla, vaikka romanien tilanne ei Helsinkiä lukuun ottamatta ole juuri muita Suomen kaupunkeja koskettanutkaan. Kuten edellisen luvun sanomalehtivertailussa kävi ilmi, romaneihin liittyvät aiheet eivät juuri näkyneet Turun Sanomissa. Mielenkiintoista onkin pohtia, tuleeko Helsingissä näkyvistä ilmiöistä automaattisesti koko kansan uutisia, ja olisiko romanien Suomeen tulo saanut näin paljon maanlaajuista julkisuutta, jos tv-uutistoimitukset sijaitsisivat esimerkiksi Kuopiossa.

Romanikysymysten näkyvää esilläpitoa televisiossa puoltaa se, että aihe poliittisessa keskustelussa määriteltiin koko Eurooppaa koskevaksi, ei vain paikalliseksi ongelmaksi. Tästä seikasta oltiin vakaasti samaa mieltä. Sekä poliitikkojen että Helsingin sosiaaliviraston virkamiesten mielestä romanien köyhyys- ja syrjäytymisongelma tulisi hoitaa EU-tasolla ja sen takia romanit voidaan lähettää takaisin kotimaihinsa. Romanikysymyksen käsittelyn yhteydessä merkillepantavaa on, että poliitikkojen ja virkamiesten rinnalla yhtenä asiantuntija- ja uutislähteenä toimi radikaalina tunnettu suomalainen kansalaisverkosto, Vapaa liikkuvuus ry., joka profiloitui aktiivisena romanien puolestapuhujana. Samanlainen rooli oli kansalaisjärjestöillä myös Helsingin Sanomien ja Iltalehden romanikerjäläisiä käsittelevissä uutisissa huhtikuun ja elokuun 2010 välisenä aikana Reunasen ja Harjun (2011) tekemän tutkimuksen mukaan. Vapaa liikkuvuus oli myös ainoa taho, joka esitti paikallisia ratkaisuja romanien tilanteeseen. Yleisesti ottaen juttujen näkökulma romanien tilannetta kohtaan oli ymmärtäväinen ja useissa

Romaniassa, Bulgariassa ja Unkarissa kuvatuissa reportaaseissa esiteltiin romanien puutteellisia elinolosuhteita ikään kuin oikeuttamassa heidän lähtöään kotimaastaan. Toisaalta uutiset rakensivat myös oikeutusta romanien karkottamiseen tai heidän kotimatkojensa maksamiseen esittämällä Helsingin kaupungin sosiaaliviraston kantaa lähes jokaisessa romaneja koskevassa kotimaan uutisessa.

Poliitikkojen mielipidettä romanikysymykseen kysyttiin aluksi harvoin. Marras-joulukuussa, jolloin aihe oli näkyvästi esillä uutisena, sisäasianministeri Anne Holmlund oli ainoa joka pääsi kommentoimaan asiaa. Hänen mukaansa oli vaarallista, että Helsingin kaupungin mallilla luodaan eräänlainen maksuautomaatti, joka ei kuitenkaan ratkaise itse ongelmaa. Poliitikot pääsivät aiheen yhteydessä ääneen laajemmin vasta vaaliohjelmien yhteydessä. MTV3:n Puheenjohtaja-aamuissa mielipidettä romaneihin ja kerjäämisen kieltävään lakiin kysyttiin Astrid Thorsilta, Stefan Wallinilta, Timo Soinilta ja Jutta Urpilaiselta. Vaalikenttien haastajat -ohjelmassa samaa kysyttiin eduskunnan ulkopuolisten puolueiden puheenjohtajilta. Yhteistä esitetyille mielipiteille oli, että ongelman ratkaisun nähtiin olevan ensisijaisesti romanien kotimaissa ja Euroopan tasolla, ei Suomessa.

Samoin kuin perussuomalaisten kovien maahanmuuttoväitteiden yhteydessä toimittajat tarttuivat aktiivisesti myös romaneja koskeviin leimaaviin puheenvuoroihin. Edellä mainitussa eduskunnan ulkopuolisten puolueiden vaalitentissä¹⁷ Vapaus-puolueen puheenjohtaja Kalevi Helolta pyydettiin useaan otteeseen parempaa argumentaatiota romanikysymyksen yhteydessä. Kun Helo kiirehtii jo ennen edellisen puhujan kommentin loputtua muistuttamaan, että ”nääh romaanit ei oo mitään autettavia, jotka sieltä tulee, vaan se on järjestäytynyttä rikollisuutta. Niitä tuodaan maahan ja... ja..”, toimittaja Kirsi Skön huomauttaa, että kyseessä on ”aika kovia syytöksiä”. Kun Helo jatkaa lausettaan: ”..niitä tuodaan maahan bussikyydillä ja kerätään kaikki rammat mukaan” ja, ”jos romanit eivät saa kerjäämällä rahaa, he ryhtyvät tekemään ryöstöjä”, Skön taas keskeyttää ja penää näyttöä väitettä

17. YLE TV1 Vaalikenttien haastajat -vaalitentti 24.3.2011 klo 21.05

tukemaan. Helo yrittää jatkaa puheenvuoroaan ja perustelee väitettään uutisissa monta kertaa näytetyillä jutuilla, missä ”..nää Suomen... öö siis anteeks... nää.. ää... ulkomaalta tulevat romanit ni .. ää.. nii... ne on tootaa... tekevät täällä rikoksia ja .. ja sitten nii jos me aletaan sitä porukkaa täällä hyysäämään, niin meillä... meillä tota on sitten ...me niinku juurrutetaan se sama systeemi tänne.” Loppujen lopuksi toimittajan puuttuminen leimaaviin lausuntoihin näyttää sotkevan Helon ajatuksenjuoksun ja vievän terän hänen sanomaltaan.

Työperäinen maahanmuutto ja harmaa talous

Työperäistä maahanmuuttoa käsitellään tv-aineistossamme pääsääntöisesti harmaan talouden ja ihmiskaupan näkökulmasta. Vaalikeskusteluissa työperäistä maahanmuuttoa toki käsitellään myös osana maahanmuuttopolitiikkaa, mutta aiheeseen ei paneuduta kovin syvällisesti, vaan tässäkin tapauksessa keskustelu jää enimmäkseen kunkin puolueen kannatan – en kannata -vastausten varaan.

Harmaata taloutta käsittelevissä jutuissa huomattavaa on aiheen vahva rajautuminen nimenomaan ulkomaalaista työvoimaa ja maahanmuuttajia koskevaksi. Pelkästään se, että ulkomaalaiset työntekijät ja harmaa talous sekä mainitaan että näyterään samoissa jutuissa, sitoo asiat miellelyhtymällä toisiinsa. Näin ohjelmat luovat kuvaa siitä, että rakennus-, ravintola-, ja siivousaloilla harmaa talous on lisääntynyt vasta ulkomaisten yritysten ja työntekijöiden saavuttua Suomen markkinoille. Sen sijaan ohjelmista ei juuri löydy viittauksia sellaiseen mahdollisuuteen, että harmaata taloutta olisi ollut Suomessa jo ennen ulkomaisten työntekijöiden tuloa. Käsittelemättä jää suurelta osin myös suomalaisten osuus harmaan talouden pönkittäjinä esimerkiksi siitä näkökulmasta, miten suomalaiset yritykset hyötyvät ulkomaisten alihankkijoiden niille hankkimasta halvasta työvoimasta. Utisoinnin kautta syntyy siis vahvasti kuva siitä, että jos rekisteröitymättömiä

ulkomaalaisia työntekijöitä ei olisi, ei olisi koko harmaata taloutta, koska suomalainen maksaa aina veronsa ja hoitaa velvoitteensa. Näin ei tietenkään jutuissa suoraan väitetä, mutta asian esittäminen lukuisia kertoja samassa kehyksessä luo vahvan assosiaation asioiden välille:

- 29.11. TV4 Uutiset: Rakennusteollisuus RT:n toimitusjohtaja Tarmo Pipatti arvioi, että tilanne on aika villi tällä hetkellä. *Ongelmana ovat Baltian ja Puolan pikkufirmat, ei suomalaiset yritykset.*
- 28.12. Ajankohtainen kakkonen: ”Markku” kertoo, että kymmenen vuoden ajan rehtannut vilpillinen kilpailu on ajanut rehelliset yrittäjät nurkkaan ja rapauttanut rakennusalan. Toimittaja jatkaa, että rakennusalan tšekäläiset ovat joutuneet ahtaalle *ulkomaisen työvoiman* *rynnättyä Suomen markkinoille.*
- 10.1. MTV3 Uutiset: Toimittaja kertoo, että *veronkiertäjät ovat usein pieniä ulkomaisia yrityksiä.* Matkailu- ja Ravintolapalvelut toimitusjohtaja Timo Lappi jatkaa kertomalla, että näitä ovat usein kebab-pizzeriat ja anniskeluravintolat, joissa alkoholia myydään erittäin halvalla.
- 18.1. Ajankohtainen kakkonen: Suomeen laittomasti aikoinaan tulleet ”Lucy” kertoo, että hänen tietämyksensä mukaan *maahanmuuttajille tarkoitettua työbisnestä pyörittivät arabit ja afrikkalaiset.*

Sekä suomalaisten maahanmuuttajiin kohdistuvista asenteista että mediarepresentaatioista on aiemmissa tutkimuksissa noussut esiin tapa jakaa maahanmuuttajia ”hyviin maahanmuuttajiin” ja ”huonoihin maahanmuuttajiin” sen mukaan, kuinka sopeutuneita, ahkeria tai suomalaisten kaltaisia he ovat (Ks. esim. Maasilta 2010; Jaakkola 2009; Simola 2008; Raittila 2002; Suurpää 2002). Viitteitä tämän jaon olemassaolosta löytyy aineistostamme edelleen. Esimerkiksi helmikuussa Nelosen uutisissa kerrottiin maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä.¹⁸ Siinä haastateltiin Säätytalolla järjestetyn kokouksen yhteydessä esiintynyttä senegalilaista rumpalia, joka kertoi hieman murtaen, että Suomessa on vaikea löytää töitä. Tämän jälkeen ikään

18. TV4 Uutiset 28.2.2011 klo 18.45

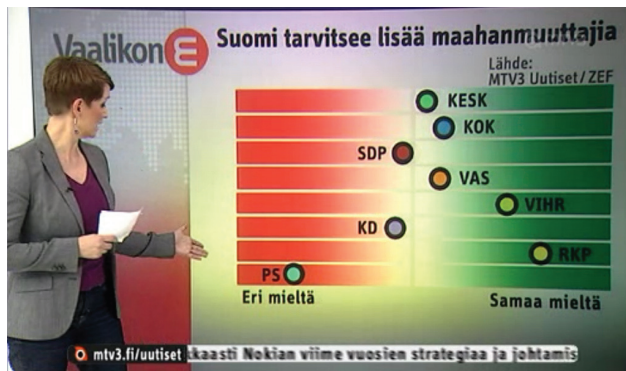
kuin hänen vastaparikseen esiteltiin inkeriläinen maahanmuuttaja Ljudmila Betko, jolla on töitä, joka puhuu hyvin Suomea ja joka ulkonäöltään muistuttaa kantasuomalaisia.

”Hyvästä” maahanmuuttajatyypistä kerrotaan myös työperäistä maahanmuuttoa käsittelevässä uutisessa, jonka tarkoituksena lienee oikoa käsitystä siitä, että Suomeen tultaisiin pääasiassa hakemaan turvapaikkaa tai perheen yhdistämistä. Uutisvinkin mukaan “moni työ jäisi tekemättä ilman ulkomaalaisia”. Lisäksi uutistenlukija kertoo, että selvä enemmistö ulkomaalaisista tulee Suomeen perheen perässä, opiskelemaan tai töihin ja vain pieni osa hakee Suomesta turvapaikkaa. Todisteeksi näytetään maahanmuuttoviraston tilastoja ja esitellään täydellisesti kotoutunut maahanmuuttaja, hollantilainen Arno Aaldijk perheineen. Jutun alussa Aaldijk nähdään kotona lapsensa kanssa ja myöhemmin lähdössä puku päällä, salkku kädessä töihin. Positiivista mielikuvaa vahvistetaan kertomalla, että Aaldijk johtaa karttapalveluyksikköä eräässä IT-firmassa ja on pärjännyt Suomessa hyvin. Sen jälkeen maahanmuuttoministeri Astrid Thors jatkaa kertomalla, että postia ei jaettaisi eikä busseja kuljettaisi, ellei tänne olisi tullut henkilöitä, jotka haluavat tehdä näitä töitä. ”Emmekä söisi suomalaisia mansikoita,” korostaa Thors. Uutinen uusintaa olemassa olevia stereotypioita toivotuista ja ei-toivotuista maahanmuuttajista käyttämällä kuvituksena korkeasti koulutettua, johtotehtävissä toimivaa eurooppalaista, vaikka haastatteluissa ja juonnoissa puhutaan bussinkuljettajista, siivoojista, ja mansikanpoimijoista, jotka useimmiten tulevat Euroopan ulkopuolelta. Samanlaista kategorisointia edustavat uutiset ulkomaalaisiin työntekijöihin liittyvästä harmaasta taloudesta, joiden yhteydessä ei käytetty kertaakaan termiä työperäinen maahanmuutto. Onko siis niin, että työperäinen maahanmuutto on mielikuvissa ja uutisissa juuri tuota IT-firman johtotehtävissä toimimista ja että rakennuksille töihin tulevat, huonosti orientoidut työläiset, ovat Suomen julkista taloutta tahallisesti rapauttavia rikollisia?

Yleistävää ja epäsymmetristä keskustelua maahanmuutosta

Ennen vaaleja julkisuudessa käytävän keskustelun tarkoitus lienee selventää kunkin puolueen ja ehdokaiden kantoja eri asioihin, jotta äänestäjät niiden pohjalta voisivat tehdä äänestyspäätöksen oman oikeustajunsa mukaan. Kokonaisvaltaisen käsityksen muodostaminen puolueiden maahanmuuttolinjauksista on aineistomme perusteella kuitenkin vaikeaa, sillä yhtäältä maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä käsitellään vaaliohjelmissa hyvin yleistävästi, toisaalta keskustelua käydään epäsymmetrisesti eri puolueiden kesken.

Yleistävällä maahanmuuttokeskustelulla tarkoitamme sitä, että puolueet tai keskustelijat joutuvat usein ottamaan kantaa maahanmuuttoon lähinnä asteikolla kannatan – en kannata. Konkreettisena esimerkkinä toimii uutisointi MTV3:ssa 9. helmikuuta.¹⁹ MTV3:n vaalikoneessa kansanedustajaehdokkaat ovat joutuneet vastaamaan väitteeseen: ”Suomi tarvitsee lisää maahanmuuttajia” joko ”Kyllä” tai ”Ei”. Vastausten perusteella Vihreät ja RKP ovat väitteen kanssa eniten

Kuva 1. Vaalikoneen maahanmuuttokysymyksen vastauksista kertovassa uutisessa kuvituksena on grafiikkaa, josta vastausten keskimäärät näkyvät väripalloina eri mieltä – samaa mieltä -akselilla.

19. MTV3 Uutiset 9.2.2011 klo 22.00

samaa mieltä ja perussuomalaiset ”aivan omilla lukemillaan” selvimmin eri mieltä. Vastausten avulla ei kuitenkaan saada tietoa esimerkiksi siitä, minkälaisia maahanmuuttajia, kuinka paljon tai mistä maista puolueet ovat valmiit Suomen ottamaan.

Samalla tavalla yleistävää keskustelu maahanmuutosta on usein vaaliteisteissä. Maahanmuuton erillisiä poliittisia päätöksiä kaipaavat alueet, kuten pakolaiskiintiön koko tai työperäisen maahanmuuton kannustaminen, on yksinkertaistettu kysymyksiksi maahanmuutosta yleensä. Vaikka keskustelijoiden joukossa olisi ollut halukkuutta puhua erillisistä kysymyksistä, vaalitenttien vetäjät pitivät keskustelun yleisellä tasolla. Esimerkiksi pienpuolueiden johtajien vaalitentissä Muutos 2011 -puolueen puheenjohtaja ja kansanedustajaehdokas Jiri Keronen kritisoi toimittajan kysymystä ”Tarvitseeko Suomi lisää maahanmuuttajia?”, jossa ei hänen mukaansa ollut mitään järkeä. Kun Keronen on selittänyt, että esitettyyn kysymykseen sisältyy erillisiä poliittisia kysymyksiä, toimittaja myöntää asian laidan mutta uusii kysymyksensä täsmälleen samanlaisena. Keronen kuitenkin oma-aloitteisesti erittelee vastauksensa työperäiseen maahanmuuttoon ja pakolaisiin. Hänen mielestään työperäisiä maahanmuuttajia ei tarvita lisää. Myöskään pakolaisia ei hänen mukaansa *tarvita* lisää, mutta sen sijaan Suomen tulee *ottaa vastaan* heitä kiintiönsä mukaisesti.²⁰

Vastaavalla tavalla yksinkertaistettiin maahanmuuttoa koskevia kysymyksiä myös muissa ohjelmissa. Julkkisehdokkaille omistetussa A-talkissa Susanna Päivärinta kysyy vierailtaan: ”Lisää maahanmuuttajia Suomeen – kyllä vai ei?”²¹. Samoin MTV3:n puheenjohtajaten- tissä, eräs ohjelman katsoja haluaa tietää Kristillisten puheenjohtaja Päivi Räsäsen kannan maahanmuuttoon. Toimittaja toistaa katsojan pyynnön Räsäsel- le muuttamattomana: ”Tiina haluaa tietää kantanne maahanmuuttoon.” Näin erittelemätöntä maahanmuuttokeskustelua voidaan- kin verrata siihen, jos verotuksesta keskusteltaessa ei eroteltaisi sitä, puhutaanko arvonlisäverosta, tuloverosta, verotuksen progressi-

20. Yle TV1 Vaalikenttien haastajat -vaalitentti 24.3.2011 klo 21.05

21. YLE TV1 A-talk 3.3.2011 klo 21.05.

osta tai jostain muusta mekanismin osa-alueesta. On melko hankalaa keskustella esimerkiksi ansiotuloveron progression jyrkkyyteen halutavista muutoksista, jos toimittaja kaipaa vain vastausta kysymykseen ”Kannatko verotusta vai et?”.

Myös eritteleviä keskusteluja käytiin, mutta niihin liittyi toisenlainen ongelma, jota kutsumme epäsymmetriseksi keskusteluksi. Kukin puolueista näytti näissä keskusteluissa ”saavan” omakseen jonkun irrallisen maahanmuuttoon liittyvän teeman, jota kyseinen puolue oli jo aiemmin julkisuudessa tuonut esiin. Kaikilta ehdokkailta ei siis kysytty samoja kysymyksiä, vaan kullekin puolueelle esitettiin profiloituja, vain tiettyä maahanmuuton osaa koskevia kysymyksiä. Esimerkiksi Kokoomus profiloitui työperäisen maahanmuuton puolestapuhujana puolueohjelmansa takia. Kristillisdemokraatit, erityisesti Päivi Räsänen, yhdistettiin kiintiöpakolaisten valitsemiseen, koska Räsänen oli lokakuussa 2010 ehdottanut kristittyjen pakolaisten suositusta vastaanotossa (Ylioppilaslehti 29.10.2010). Perussuomalaiset profiloituivat perheenyhdistämiseen, turvapaikanhakijoihin ja islamiin liittyvissä kysymyksissä, kun taas RKP sai, tai otti, kotoutumisen ja kotouttamisen omaksi aiheekseen. Vasemmistoliitto ja SDP puhuivat molemmat harmaasta taloudesta ja ulkomaisten työntekijöiden hyväksikäytöstä, kun taas Vihreät olivat yleisellä tasolla maahanmuuton kannalla. Keskustan osa tässä aihejaossa jäi epäselväksi. Eriytyneet kysymykset ja vastaukset vaikeuttavat katsojan mahdollisuutta muodostaa kokonaiskäsitystä kunkin puolueen linjasta tai vertailla puolueitten kantoja keskenään.

Myös edellä kuvatut yleistävät kysymykset voivat tuottaa epäsymmetristä keskustelua, jossa poliitikkojen on mahdollista ”paeta” maahanmuuttoaiheesta toiseen ja hioa kantaansa omalla ”maahanmuuton ydinalueellaan”. Esimerkki tästä on edellä mainittu A-talk, jossa Susanna Päivärinta kysyi julkisehdokasvierailtaan: ”Lisää maahanmuuttajia Suomeen - kyllä vai ei?”.²² SKP:n ehdokas Kari Peitsamo vastasi kysymykseen puhumalla ulkomaalaisista työntekijöistä,

22. YLE TV1 A-talk 3.3.2011 klo 21.05.

Perussuomalaisten ehdokas Kike Elomaa sosiaalisin perustein Suomeen tulleista maahanmuuttajista, Kokoomuksen ehdokas Fatbardhe Hetemaj puhui työperäisestä maahanmuutosta ja humanitäärisestä pakolaisuudesta ja Vihreiden Jani Toivola puolestaan yleensä kansainvälisestä vapaasta liikkuvuudesta. Edustajat siis puhuvat jokainen erillisistä siirtolaisuuden alueista, eikä näin ollen minkäänlaista dialogia samasta aihealueesta päässyt syntymään. Samanlainen asetelma syntyi YLE:n suuressa vaalikeskustelussa 14. huhtikuuta, jossa eduskuntapuolueiden puheenjohtajat saivat yksi toisensa jälkeen vastata eri aiheista samaan juontajan kysymykseen. Siinä yhden kommenttikierroksen aikana Jyrki Katainen (Kok.) puhui perheenyhdistämisistä ja turvapaikoista, Päivi Räsänen (KD) islamista ja kiintiöpakolaisista, Stefan Wallin (RKP) kotoutumisesta, Timo Soini (PS) muslimeista, islamista ja maahanmuuttopolitiikasta, Anni Sinnemäki (Vihr.) kulttuurien välisestä kanssakäymisestä yleensä, Paavo Arhinmäki (Vas.) harmaasta taloudesta, Mari Kiviniemi (Kesk.) maahanmuuttajien tekemistä väärinkäytöksistä ja työperäisestä maahanmuutosta sekä lopuksi Jutta Urpilainen (SDP) kaksista työmarkkinoista ja harmaasta taloudesta.

Maahanmuutosta käytävä keskustelu vaalikeskustelujen yhteydessä ei todennäköisesti juuri poikkea siitä, miten muita politiikan osa-alueita vaaliväittelyissä käsitellään. Käytettävissä on rajoitettu aika, joka toimittajan on pyrittävä jakamaan tasapuolisesti kaikkien läsnä olevien keskustelijoiden välillä ja samalla pyrittävä käsittelemään aiheita yleisöä kiinnostavalla ja koukuttavalla tavalla. Maahanmuutto ja monikulttuurisuuspolitiikka eivät myöskään ole ainoita vaikeasti haltuun otettavia politiikan osa-alueita, jotka vaatisivat syvällisempää aiheen käsittelyä, koska kansalaisilla ei välttämättä ole riittävästi taustatietoa oman mielipiteen muodostamiseksi. Poliitiikan viihteellistymiseen ja medioitumiseen liittyy, että vaalikeskusteluissa kuitenkin mieluummin nostetaan esiin jo valmiiksi tunnettuja kiistakysymyksiä ja henkilöis-tiriitoja sen sijaan, että paneuduttaisiin kysymysten taustoittamiseen ja perusteluun. Kehitystä on luonnehdittu muun muassa modernin yhteiskunnan ja julkisuuden ”notkistumiseksi”, jossa koventunut

kilpailu yleisöistä on tehnyt mediasta aiempaa aggressiivisempaa ja skandaalihakuisempaa (Kantola 2011).

Kuvat tarjoavat monenlaisia tulkintoja

Veikko Pietilä on kuvannut uutisia ”esityksinä esityksistä”, joihin toimittaja on sommitellut eri tahoilta lainaamiansa puheenpätkiä ja nivonut ne toisiinsa uutiskertojan oman ”puheen” avulla (Pietilä 1995a, 82). Yleensä uutiskertojan oma ääni tukee jotakuta uutisessa esiintyvää tahoa niin, että uutinen ikään kuin omaksuu tämän tahon näkökulman puheena olevaan asiaan. Kertoja voi myös jättäytyä taustalle ja antaa esiintyjien puhua puolestaan. Toisinaan uutisen ”oma ääni” tulee selvemmin esiin ja määrittelee uutisessa esiintyviä tahoja ja voi jopa ottaa näkyvästi kantaa puheena oleviin asioihin. TV-uutisissa tällaiset kannanotot usein tapahtuvat kuvallisten valintojen kautta, jotka synnyttävät erilaisia merkityksiä kuin toimittajakertojan ääni. (Pietilä 1995b).

Suurin osa maahanmuuttoa käsittelevien uutisten kuvamateriaalista on puolilähikuvia haastateltavista ihmisistä, joissa kuvan antama lisätieto rajoittuu lähinnä haastateltavan ulkonäköön ja olemukseen. Muutamissa reportaaseissa huomiomme kuitenkin kiinnittyi kuvien kautta annettavaan ”hiljaiseen” lisäinformaatioon ja kannanottoon, jonka avulla sanallisen viestin sävyn voi tulkita muuttuvan toisenlaiseksi, koska teksti ja kuva eivät kerro samaa tarinaa.

Ensimmäinen esimerkki tästä löytyy MTV3:n 45 minuuttia -ohjelman reportaasista, jossa perussuomalaisten kansanedustajaehdokas Jari Lindströmiä ja äänestäjä Pentti Rättyä kuvataan torilla tai markkinoilla²³. Välilikuviksi haastatteluun on leikattu videokuvaa karjalanpiirakoista, Suomen lipusta, ja haastateltavan T-paidasta, jossa on Karjalan vaakunan sisältävän olutmerkin logo taustanaan kaksi siniristilippua.

23. MTV3 45 minuuttia 3.11.2010 klo 20.00

Haastattelujen päälle leikatut välikuvat synnyttävät katsojan mielessä uusia mielikuvia ja merkityksiä (vrt. Pietilä 1995b). Yhtäältä katsoja voi tulkita siniristiliput, karjalanpiirakat ja t-paidat perusmerkityksessään vain lisäinformaatioksi siitä, miltä markkinoilla näyttää ja mitä siellä myydään. Toisaalta kyseiset kuvat sisältävät assosiatiivisia viittauksia haastateltavien ajatusmaailmaan, vaikka tähän ei sanallisesti juonnossa viitatakaan (Kuva 2.).

Kuva 2. Olutmainos markkinavieraan paidassa perussuomalaisten vaali-työstä kertovissa uutisissa voidaan tulkita joko horjuttamaan tai tukemaan perussuomalaisten kansallismielistä sanomaa. Toisaalta kuva tarjoaa samastumisen mahdollisuutta monille suomalaisille.

Samantapaisia kerronnan keinoja löytyy Kike Elomaasta kertovasta YLEn uutisreportaasista.²⁴ Siinä perussuomalaisten kansanedustajaehdokas Kike Elomaa on haastateltavana omassa autotallissaan sijaitsevassa kuntosalissa. Elomaa on pukeutunut suomiverkkareihin, joiden voidaan ajatella korostavan sekä hänen urheilutaustaansa että kansallismielistä poliittista suuntausta. Samalla kun haastateltavan puhuu maahanmuuton rajoittamisen tarpeellisuudesta, hänestä näytetään kuvaa nostelemassa kahvakuulaa ja hakkaamassa nyrkkeilysäkkiä (Kuva 3.). Luentamme mukaan kuvilla pyritään horjuttamaan haastateltavan

24. YLE1 Uutiset 6.3.2011 klo 20.30

uskottavuutta politiikkona ja korostetaan ilmassa leijuvaa oletusta siitä, että Elomaa olisi pikemminkin urheilija ja julkkis kuin ammatimainen poliitikko. Samasta kuvituksesta avautuu mahdollisuuksia myös päinvastaiselle tulkinnalle. Ehdokkaan mahdollinen äänestäjä voi hyvinkin samastua vahvatahtoiseen naiseen, joka sanoo suoraan sanottavansa ja videokuva voi tällaisen katsojan silmissä kääntyä edustamaan määrätietoisuutta, kovaa työtä ja ”kisakuntoa” tulevien asioiden hoidossa. Kike Elomaan valinta haastateltavaksi liittyy myös politiikan viihteellistymiseen ja julkkisehdokkaiden roolin korostumiseen. Se, että TV:n pääuutislähetys haastattelee julkkisehdokasta hänen kotikuntosalissaan lenkkivaatteissa kertoo siitä, että poliittinen julkisuus ei enää ole yksioikoisesti joko tiukkaa asiaa tai sitten parisuhdepohdintoja ja kevätmuotia, vaan lajityyppien raja on liudentunut. Se, mikä aiemmin olisi sopinut vain naistenlehteen, on nyt mahdollista myös TV-uutisissa (Reunanen & Harju 2011; ks. myös Ruoho & Saarenmaa 2011).

Kuva 3. Kike Elomaa esiintyy haastattelussa omassa autotallissaan Suomi-verkkareissa hakkaamassa nyrkkeilysäkkiä. Vastaavat isänmaallisuuteen viittaavat symbolit ovat usein näkyvillä perussuomalaisista kertovissa tv-jutuissa.

Tv-keskustelut eivät suosi dialogisuutta

Televisiossa käsiteltiin maahanmuuttoon liittyviä aiheita ennen vaaleja melko monipuolisesti sekä uutisissa että ajankohtaisohjelmissa. Etenkin seurantajakson alkupuolella esitettiin useita pitkiä, uutisaiheita taustoittavia reportaaseja, esimerkiksi romanien oloista kotimaissaan ja maahanmuuttajien kotoutumisesta Suomeen. Vähemmälle huomiolle jäivät ihmiskauppaan, kunniaväkivaltaan, islamin radikalisoitumiseen ja terrorismiin sekä maahanmuuttajien asumisen keskittymiseen liittyvät aiheet, joita sanomalehdissä tai nettikeskusteluissa käsiteltiin näkyvämmiin. Vaaleja edeltävälle ajanjaksolle ei myöskään osunut yhtään uutista tai ajankohtaisohjelmaa, jossa näkökulma olisi ollut avoimen kriittinen Suomen maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan.²⁵ Nyt seuratulla puolen vuoden jaksolla maahanmuuton kielteiset puolet, monikulttuurisuuden vaarat ja uhkakuvat tulivat esiin lähinnä ulkomaan reportaaseissa ikään kuin ne eivät vielä koskisi Suomea. Maahanmuuttoon liittyviä ongelmia tuotiin esiin myös harmaan talouden käsittelyn kautta. Suomen maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevien äänenpainojen vähäisyys herättää kuitenkin epäilyn siitä, että vaalien läheisyys on saanut toimitukset varovaisiksi, jotta kritiikkiä ei ainakaan tulkittaisi myönnytykseksi maahanmuuttovastaista politiikkaa ajaville puolueille.

Puolueista näkyvimmin oli esillä maahanmuuttokysymysten yhteydessä Perussuomalaiset, mikä tuskin kenellekään tulee yllätyksenä. Yllättävää sen sijaan on se, että muut puolueet eivät näkyneet aiheen yhteydessä televisiossa Vihreiden maahanmuuttoliittisen linjauksen julkistamista lukuun ottamatta. Yksittäiset ehdokkaat pääsivät

25. Tästä ei kuitenkaan voi tehdä johtopäätöstä, että tällaisia ohjelmia ei Suomen televisiossa lainkaan esitettäisi, sillä nyt seuratuilla kanavilla lähetettiin aiemmin vuoden 2010 aikana useita kriittisiä äänenpainoja sisältäviä ohjelmia. Esimerkiksi MTV3:n 45 minuuttia -ohjelmassa kerrottiin 28.4.2010 somalialaisten perheenyhdistämishakemusten määrän noususta ja niihin liittyvistä mahdollisista väärinkäytöksistä. Toinen vastaava reportaasi oli YLE 1:n MOT-sarjassa 8.2.2010 lähetetty Maahanmuuton hinta, jossa epäiltiin maahanmuuttajien saavan avustuksia enemmän kuin suomalaiset.

ääneen satunnaisesti, mutta silloin aloite jutun tekoon ja näkökulman valintaan oli useimmiten lähtöisin toimittajalta. Televisiojulkisuuden perusteella syntyykin käsitys, että muut puolueet selviytyivät hankalaksi kokemastaan aiheesta jättämällä maahanmuuttoon liittyvän keskustelun perussuomalaisten harteille. Toimittajat taas nielaisivat tarjotun herkullisen juttuaiheen ja toivat esiin perussuomalaisten jyrkimpiä näkökantoja aina kun mahdollista. Perussuomalaisten maahanmuuttovihamielisyyden korostaminen mediajulkisuudessa voi kuitenkin jyrkentää mielipiteitä entisestään ja vaikeuttaa erilaisia näkemyksiä omaavien osapuolten välistä keskustelua.

Tv-aineistosta nousee esiin toimittajien rooli maahanmuutosta keskusteltaessa. Yhtäältä toimittajat näyttävät tarttuvan hanakasti poliitikkojen keskusteluissa tai muualla julkisuudessa esittämiin väitteisiin ja vaativan niille lisäperusteluja. Toisaalta tällaiset puuttumiset jäävät usein puolitielen ohjelmien rytmityksen takia: puutteellinen perustelu nostetaan kyllä esiin, mutta aikaa väitteen perusteluun tai sen monipuoliseen puntarointiin ei juuri anneta, koska ohjelman muoto vaatii ”siirtymistä seuraavaan aiheeseen”. Samasta syystä toimittajat usein keskeyttävät tylysti muiden haastateltavien yritykset puuttua keskusteluun ja siten estävät dialogisen keskustelun syntymisen osanottajien välillä. Tämä ongelma ei ole kuitenkaan ominainen vain maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvien aiheiden käsittelylle, vaan liittyy yleisemminkin journalismin pinnallistumiseen ja sen syklien nopeutumiseen.

Aiemmissa rasismia ja etnisyyttä käsittelevissä mediatutkimuksissa on tuotu esiin, että maahanmuuttoon liittyvissä asioissa asiantuntijaksi kaivetaan useimmiten suomalainen virkamies, kun taas maahanmuuttaja itse pääsee hyvin harvoin puhujaksi itseään koskevista asioista (Raittila & Vehmas 2005; Vehmas 2005). Maahanmuuttajien roolia ei tv-ohjelmien yhteydessä erityisesti selvitetty, mutta joitain havaintoja aineiston perusteella on mahdollista tehdä. Erityisesti romaneja käsittelevissä uutisissa ja ajankohtaisohjelmissa oli silmiinpistävää, että myös romanit itse pääsivät tv-julkisuudessa ottamaan kantaa heistä

Suomessa käytävään keskusteluun. Haastateltavina uutis- ja ajankoh-
taisohjelmassa oli useimmiten kolme tahoja: romanit itse, Helsingin
kaupungin virkamiehet ja Vapaa liikkuvuus-verkoston edustajat. Po-
liitikoilta kantaa romanikysymykseen kysyttiin vasta vaaliohjelmissa,
kun romanikerjäläiset olivat poistuneet päivittäiseltä uutisagendalta.
Ohjelmat näyttivät siis noudattavan ainakin näissä jutuissa hyvää jour-
nalistista tapaa, jossa kaikki asiassa mukana olevat osapuolet pääsivät
esittämään näkemyksensä asiasta.

Vuoden 2011 vaaleissa oli tarjolla eduskuntaan 45 maahanmuut-
tajataustaista ehdokasta²⁶. Heistä tv-julkisuuteen pääsivät mukaan
lähinnä ne ehdokkaat, jotka olivat olleet julkisuudessa jo aiemmin. Toi-
saalta osasyynä siihen, että esimerkiksi vuoden pakolaisnaiset Fatbardhe
Hetemaj ja Nazima Razmyar tai TV-kasvona tunnettu Tino Singh olivat
ehdokkaina, varmasti olikin heidän aiempi julkisuuskuvansa, joiden
ansiosta heidän oletettiin menestyvän vaaleissa. Vihreiden vaalikampan-
jan julkistamisen yhteydessä esillä oli myös Husein Muhammed, joka
tunnetaan julkisuudessa entuudestaan Pakolaisneuvonnan lakimiehenä.
Myös perussuomalaisten ehdokas, belgialaistaustainen Freddy van
Wonterghem vilahti uutisissa perussuomalaisten vaalityöstä kertovassa
reportaasissa. Sekä Hetemaj että Razmyar olivat hyvin lähellä tulla
valituiksi, joten he olivat haluttuja haastateltavia erityisesti vaalival-
vojaissa. Maahanmuuttajataustaiset ehdokkaat ovat tietenkin kaikki
sellaisia, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden ja siten virallisesti
”maahanmuuttajakategorian” ulkopuolella. Silti se, että he näkyvät
tv-julkisuudessa tasa-arvoisina keskustelijoina muiden poliitikkojen
kanssa lisää journalismin dialogisuutta ja monimuotoisuutta. ✎

26 Tieto on peräisin Ylen vaalisivulla julkaistusta jutusta 27.3.2011. Jutussa maa-
hanmuuttajiksi oli laskettu myös ehdokkaita, joiden äiti tai isä on ulkomaalainen..
[http://yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/03/maahanmuuttajaehdokka-
ta_yha_vain_kourallinen_2466733.html](http://yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/03/maahanmuuttajaehdokka-
ta_yha_vain_kourallinen_2466733.html).